

HVORFOR ER BERIT FARMASØYT MENS BRIGITTE ER *PHARMACIENNE*? OM KJØNNSSPESIFIKKE BETEGNELSER FOR YRKER OG FUNKSJONER I NORSK OG FRANSK

HELGE LØDRUP & MARIANNE HOBÆK HAFF

Universitetet i Oslo

SAMMENDRAG

Fransk har vanligvis egne feminine former av ord for yrker og funksjoner (som *pharmacienne* 'kvinnelig apoteker'), mens dette er nokså marginalt i norsk. I denne artikkelen diskuterer vi denne forskjellen mellom språkene, og foreslår at den må forstås på bakgrunn av forskjeller mellom genussystemene i de to språkene.

[1] INNLEDNING

En forskjell mellom norsk og fransk er at fransk har former av ord for yrker og funksjoner som er spesifikke for kvinner, mens dette er nokså marginalt i norsk.

- (1) Luc est pharmacien / Brigitte est pharmacienne
- (2) Lukas er farmasøyt / Berit er farmasøyt

Som det fremgår av disse eksemplene, er det en klar forskjell: Fransk har forskjellige ord for mannlige og kvinnelige referenter, mens norsk vanligvis bruker samme ord. *Det Norske Akademi's ordbok* (NAOB) har riktignok *apotekerske* som oppslagsord. Men dette er merket "foreldet", og gir svært få treff i søkbare norske tekster. Former som *pharmacienne* vil vi kalle kvinnespesifikke former. I Frankrike snakker man om feminisering (*féminisation*) av nomen. Det er slående at utviklingen går motsatt vei i de to språksamfunnene - de kvinnespesifikke formene blir stadig viktigere i fransk, mens de er i ferd med å forsvinne helt i norsk.

Situasjonen i Frankrike og Norge kan forstås slik at det er to ulike strategier for språklig likestilling - enten bruker man én form for kvinner og én for menn, eller så bruker man samme form. Men i denne artikkelen er det ikke strategier for likestilling som er i fokus. Vi tar en grammatisk tilnærming, gir en skisse av

situasjonen i de to språkene, og foreslår at denne forskjellen mellom dem må forstås på bakgrunn av forskjeller mellom genussystemene i de to språkene: Fransk har en klar forskjell mellom maskulint og feminint genus, mens denne forskjellen er mindre klar eller ikke-eksisterende i flere former for norsk - inkludert det dominerende skriftspråket de siste århundrene (dansk/riksmål/bokmål).

[2] KVINNESPESIFIKKE FORMER OG GENUS I FRANSK

[2.1] *Kvinnespesifikke former i fransk*

Fransk har gjerne egne kvinnespesifikke former av nomen for yrker og funksjoner. Slike former har vært gjenstand for intens diskusjon i den franskspråklige verden i tiår etter tiår (se f.eks. Cerquiglini 2018). Det finnes veiledninger i feminisering (f.eks. Becquer et al. 1999), og dessuten en rekke studier av bruken av kvinnespesifikke former (f.eks. Dawes 2003, Fujimura 2005, Dister & Moreau 2006, Lipovsky 2015).

Vi fokuserer her på fransk i Frankrike. Tre franske regjeringer har siden 1986, med støtte fra sentraladministrasjonen og en rekke kjente franske lingvister, prøvd å utvide bruken av kvinnespesifikke former. Men det har også vært konservative krefter. *L'Académie française* (som har langt større makt og innflytelse enn det norske språkrådet) forsøkte lenge å bremse utviklingen. Men i 2019 slo akademiet retrett, og besluttet nesten enstemmig å åpne for former som tidligere var blitt avvist (Rérolle 2019).

Kvinnespesifikke former kan være dannet på ulike måter. Ofte er de avledet av den mannsspesifikke formen med et suffiks. Eksempler på slike avledninger med suffiksene *-e*, *-euse* og *-trice* er følgende:¹

étudiante 'kvinnelig student', avledet av *étudiant*

vendeuse 'kvinnelig selger', avledet av *vendeur*

traductrice 'kvinnelig oversetter', avledet av *traducteur*

Det finnes noen generaliseringer om suffiksbruken, f.eks. brukes *-euse* ofte ved nomina agentis som er avledet av et fransk verb, mens *-trice* brukes ved nomina agentis som ikke er avledet av et fransk verb. Hvilke avledningsmåter som skal brukes ved hvilke nomen, er ikke alltid klart. Dette har vært gjenstand for utallige diskusjoner i den franskspråklige offentligheten, og det forekommer dessuten forskjeller mellom Frankrike og andre franskspråklige områder (se f.eks. Dawes 2003). I en rekke tilfelle finnes det mer enn en mulighet. F.eks. har *auteur* 'forfatter' vært feminisert som både *auteure* og *autrice*, og *chercheur*

[1] For enkelhets skyld ser vi bort fra forskjeller mellom skrift og tale, og baserer oss på skrevet fransk.

'forsker' som *chercheuse* og *chercheure*. For *chef* 'sjef, kokk' har flere feminiseringer vært brukt: *cheffe*, *cheffesse*, *cheftaine* og *chêfe*.

En kompliserende faktor er at ulike avledningsmåter kan ha ulike konnotasjoner. F.eks. kan bruken av suffikset *-esse* oppleves som nedvurderende, og flere former på *-esse*, som *poétesse*, er på vei ut av bruk (Dawes 2003, s. 202). Det er slående at mens *maître* betyr 'mester' eller 'lærer', betyr *maîtresse* ikke bare det kvinnelige motstykket til dette, men også 'elskerinne'. Til tross for dette er *maîtresse de conférence* 'kvinnelig førsteamanuensis' tatt i bruk som feminisering av *maître de conférence*.

I mange tilfeller finnes det ingen muligheter for suffiksavledning som virker akseptable. Men fransk har også en produktiv mulighet for feminisering uten suffiks. Den eneste endringen som skjer med nomenet er da at det endrer genus fra maskulint til feminint. Slike nomen kalles *épïcène* i den franske grammatiske tradisjonen. Eksempler er *un/une psychologue*, *un/une ministre*, *un/une maire* 'borgermester'.² Denne måten å feminisere på kalles "minimalistisk" i Dawes (2003, s. 195), i motsetning til den "maksimalistiske" med suffiks. Denne minimalistiske feminiseringen er en enkel mulighet som alltid kan brukes når det trengs en ny kvinnespesifikk form.

[2.2] Genus i fransk

Feminisering av yrkesbetegnelser i fransk sees vanligvis i sammenheng med synliggjøring av kvinners deltagelse i samfunnet. Vi vil ikke argumentere mot det, men vi vil heller ta en grammatisk tilnærming, og se på hvordan kvinnespesifikke former passer inn i genussystemet. Fransk har to genus, maskulinum og femininum. De er klart atskilt ved at de utløser ulik kongruens på adjektiver, partisipper, artikler, determinativer og kvantifikatorer. I eksempel (3) ser vi hvordan de fleste ordene i setningen kongruerer med det feminine *femme* 'kvinne'.

- (3) Une grande femme épaisse est entrée, furieuse
 en.FSG stor.FSG dame tykk.FSG er kommet.FSG rasende.FSG
 'En stor tykk dame kom inn, rasende.'

Også pronomener er relevant, som vist under. Det er genuskongruens både i entall og flertall. Fransk har ikke den omfattende synkretismen mellom maskuline og feminine former som vi har i norsk (f.eks. *en fin bil*, *ei fin bok*).

[2] Enger (2015, s. 218-19) sammenligner dette med et tilfelle av semantisk kongruens som forekommer i norsk i tilfelle som *ei lærer* (se del 3.2). Vi mener at dette grammatisk sett er noe helt annet - *une psychologue* er ganske enkelt et feminint nomen, med alle tilhørende egenskaper.

I språk som har grammatisk genus, er det ofte nært forbundet med biologisk kjønn. Corbett (2013) viser at av 112 språk med genus har tre fjerdedeler et system som på en eller annen måte er basert på biologisk kjønn. Slik er det også i fransk. Ved nomen som betegner personer, følger gjerne grammatisk genus det biologiske kjønn til referenten, selv om det også finnes nomen som brukes om referenter av begge kjønn, (f.eks. det maskuline *témoin* 'vitne' og det feminine *recrue* 'rekrutt'). Et sentralt poeng er at alle kvinnespesifikke former er grammatisk feminine, mens nomenene de er dannet av, er maskuline. Dette gjelder både suffiksavledede former og *épïcène* nomen, hvor feminiseringen ikke består av annet enn genusendringen. Man kan derfor si at bruken av kvinnespesifikke former bidrar til å optimalisere genussystemet, ved at det forsterker samsvaret mellom biologisk kjønn og grammatisk genus.

Dette gir seg også utslag i pronomenvalg. Pronomenvalg i fransk foregår primært slik at pronomenet kongruerer med genus på antesedenten, som i eksempel (4), hvor *elle* 'hun' viser til det grammatisk feminine *la rock star*. (Rockestjernen er Johnny Halliday.) Men det finnes også en mulighet for å velge pronomener etter antesedentens biologiske kjønn, særlig hvis det er noe avstand mellom antesedent og pronomener. Et eksempel er (5), hvor *elle* 'hun' viser til det grammatisk maskuline *le secrétaire*.³ (Sekretæren er for øvrig det franske akademiets sekretær.)

- (4) La rock star, elle fête cette année-là
 DEF.FSG rockestjerne hun feirer dette år
 'Rockestjernen, han feirer i år
 ses 50 ans au parc de Princes
 sine 50 år i. DEF.MSG park til Princes
 sine 50 år i Princes-parken.'

- (5) Le secrétaire insiste d'ailleurs pour se faire
 DEF.MSG sekretær insisterer forresten for seg gjøre
 'Sekretæren insisterer forresten på å bli
 nommer "Madame le secrétaire perpétuel"
 kalle Madame DEF.MSG sekretær evig
 kalt "Madame le secrétaire perpétuel"

[3] Eksempel (4) er fra *La République*:
https://www.larep.fr/orleans-45000/loisirs/johnny-hallyday-et-le-loiret-cinq-anecdotes-inso-lites_12659169
 Eksempel (5) er fra *Le Point*, 28.02.2019.

et	elle	n'est	pas	la	seule.
og	hun	NEG. er	NEG	DEF.FSG	eneste

og hun er ikke den eneste.'

For fransktalende kan det i mange tilfelle være uklart om man skal følge hovedregelen om pronomvalg etter grammatisk genus, eller benytte muligheten for å følge biologisk kjønn. Bruken av kvinnespesifikke former bidrar til å redusere dette problemet, ved at det forsterker samsvaret mellom grammatisk genus og biologisk kjønn.

[3] KVINNESPESIFIKKE FORMER OG GENUS I NORSK

[3.1] *Kvinnespesifikke former i norsk*

Norsk har noen få muligheter til å avlede kvinnespesifikke former med med suffikser (Faarlund et al. 1997, s. 110). Eksempler på slike avledninger er *forfatterinne*, *sykepleierske*, *studine*, *prinsesse*, *suffløse*, *ekspeditrise*. Enkelte slike ord er helt kurante i dagens språk, som f.eks. *vertinne* og *heltinne* (selv om *vert* og *helt* også brukes om en kvinne når det ikke står i motsetning til en mann med tilsvarende rolle). Men generelt er slike avledninger "mindre brukt enn tidligere" (Faarlund et al. 1997, s. 110), og vi bruker gjerne grunnformen om personer av begge kjønn. Av eksemplene som er nevnt, er det bare *prinsesse* som ikke kan erstattes av grunnformen når det skal betegne en kvinne.⁴

Nordmenn elsker å diskutere språk i massemedier og sosiale medier, men vi har ikke støtt på motforestillinger mot at de kvinnespesifikke formene er på vei ut.⁵ Tvert i mot er det lett å finne normative utsagn om at man bør bruke kjønnsnøytrale former (se f.eks. Språkrådet 1998). Likestillingsloven fra 1975 forbød kjønnsdiskriminering bl.a. i stillingsannonser, og dette tilsa kjønnsnøytrale yrkesbetegnelser (Fjeld 2003). I 2020 forbød regjeringen bruk av yrkestitler som ikke er kjønnsnøytrale i staten. (Se f.eks. Bentzrød (2020). Fokus her er sammensetninger som *rådmann*, osv.)

De eneste aktuelle avledningstypene som noen gang har hatt en viss produktivitet, er de på *-inne* og *-erske*. I dag er de lite brukt. I NAOB har de fleste avledninger av denne typen merkelapper som "foreldet", "nå sjelden", "arkaiserende" eller "om eldre forhold". En del eldre avledninger virker helt fremmede i dag, f.eks. *apotekerske*, *bakerske*, *beboerinne*, *brodøse* ('kvinne som broderer'). Det er likevel ikke så lenge siden noen av de kvinnespesifikke

[4] I denne artikkelen fokuserer vi ikke på sammensetninger med kjønns spesifikt annetledd som *fylkesmann* eller *vaskekone* (Fjeld 2003), fordi de ikke har noen tilsvarende kvinnespesifikk eller manns spesifikk form.

[5] Som en kuriositet kan vi nevne at Bergljot Hobæk Haff (1925-2016, mor til andreforfatter) flere ganger insisterte på at hun ikke var forfatterinne - hun opplevde denne formen som nedvurderende.

formene var på høyden av sin bruk. Søk i Nasjonalbibliotekets samlinger (Nasjonalbiblioteket 2015) viser at i norske aviser hadde *sangerinne*, *danserinne*, *forfatterinne* og *tiggerske* sin høyeste relative frekvens på 1930-tallet, *sykepleierske* på 1940-tallet, og *ekspeditrise* og *lærerinne* på 1950-tallet.

[3.2] *Genus i norsk*

Kvinnespesifikke former som *sangerinne*, *sykepleierske* og *ekspeditrise* hadde altså sin høyeste relative frekvens på 1930-/40-/50-tallet. Hvorfor fortsatte de ikke fremgangen? I del 2.2 viste vi at kjønnsespesifikke personbetegnelser bidrar til å optimalisere genussystemet i fransk, dels ved at det øker det gjennomgående samsvaret mellom biologisk kjønn og grammatisk kjønn, og dels ved at det reduserer problemer med valg av anaforisk pronomen. Vi skal her vise at norsk er helt annerledes, og at det ikke finnes noen naturlig plass for kvinnespesifikke yrkesbetegnelser.

Tradisjonelle dialekter og nynorsk har et genussystem med klart skille mellom maskulinum og femininum. Men i det dominerende skriftspråket gjennom tidene - dansk, riksmål og bokmål - har det vært lite eller ikke noe femininum. Dansk har ikke noe skille mellom maskulinum og femininum. I riksmål/bokmål ble et slikt skille mulig fra 1917. Men det ble ikke mye benyttet, og både den gangen og i dag er det tillatt i gjeldende rettskrivingsnorm å bruke to genus. (Fra 1938 til 1981 var mange ord obligatorisk femininum, men det slo aldri gjennom.) Også muntlig er det mange språkbrukere som har to genus, og det er tendenser til at femininum forsvinner i flere varieteter. Dette har vært et viktig tema i nyere forskning (f.eks. Lødrup 2011; Conzett, Johansen & Sollid 2011; Rodina & Westergaard 2015; Johannessen & Larsson 2018; Busterud et al. 2019).

Et interessant aspekt ved slike togenussystemer gjelder forholdet mellom biologisk kjønn og grammatisk genus. Vi nevnte i del 2.2 at det er et nært forhold mellom biologisk kjønn og grammatisk genus i flertallet av undersøkte språk (Corbett 2013). Slik er det også i norrønt og nynorsk. Men i varianter av norsk med to genus er biologisk kjønn fullstendig løsrevet fra grammatisk kjønn. Ord for vesener av biologisk hankjønn og biologisk hunkjønn er i samme genus, nemlig felleskjønn (Enger 2004a). Forholdet mellom biologisk kjønn og grammatisk genus i bokmål er ikke nærmere undersøkt, og bildet må nødvendigvis bli noe komplisert når den enkelte språkbruker ikke bare kan velge mellom to og tre genus, men også velge hvilke ord som eventuelt skal være feminine.

For å få et inntrykk av forholdene i tekster på bokmål har vi sett på materialet i Dyvik (2018). Han undersøker bestemt form entall av 921 nomen som kan være

feminine i bokmålsnormalen. Korpus er bokmålstekster på 45 millioner ord fra aviser, sakprosa, barnebøker og romaner, hvor de 921 nomenene har minst 10 treff hver. Oversikten hans viser at valget av suffiks i bestemt form entall varierer i et kontinuum fra 100% *-en* (f.eks. *adferd*) til 100% *-a* (f.eks. *fyll*). I utgangspunktet er det klart at bøyning ikke definerer genus, men bestemt form entall er likevel opplysende. Det er en ubestridt generalisering at ingen varianter av norsk bruker *-en* i bestemt form i femininum. Bruk av *-en* i bestemt form viser altså "ikke-femininum", dvs maskulinum i tregenusdialekter, og felleskjønn i togenusdialekter. Ut fra Dyviks oversikt er det klart at ord som betegner kvinner, i veldig stor grad får *-en* i bestemt form entall. Blant hans 921 nomen er det 27 som betegner kvinner, når vi ser bort fra sammensetninger. Av disse 27 har 17 over 90% *-en*. Bare tre ord har under 50% *-en* (*kone* 27,8%, *kjerring* 4,2%, *jente* 2,4%). Det er sannsynlig at mange av disse formene er produsert av språkbrukere med to genus.⁶ Uansett styrker Dyviks data inntrykket av at forholdet mellom biologisk kjønn og grammatisk genus i bokmål er nokså ikke-eksisterende.

Slik er det øyensynlig også i mange tilfelle i det man kunne kalle "ikke-tradisjonelle" dialekter. Rodina & Westergaard (2015) og Busterud et al. (2019) undersøkte bruken av femininum i henholdsvis Tromsø og Trondheim, med fokus på yngre språkbrukere. Ett av spørsmålene de undersøkte, var om det har noe å si for valget mellom maskulinum og femininum at et nomen betegner en kvinne. Dette viste seg å ha veldig liten effekt.

Som nevnt er det ikke alle kvinnespesifikke former som har gått fullstendig ut av bruk i norsk, og vi skal nå se på hvilket genus kvinnespesifikke yrkesbetegnelser som *sangerinne*, *sykepleierske* og *ekspeditrise* får. I den offisielle normen for nynorsk er alle feminine. I den offisielle normen for bokmål kan de være feminine, men i likhet med andre femininer i bokmål kan de alternativt være maskuline eller felleskjønn. Vi ser nærmere på bokmål. Data i Dyvik (2018) inneholder avledninger som *vertinne*, *prinsesse*, *elskerinne*, *gudinne*, og *venninne* - alle med over 90% *-en* i bestemt form. Men det er ingen kvinnespesifikke yrkesbetegnelser, det må skyldes at de har hatt for få treff. Vi søkte i webkorpuset NoWaC med ca 700 millioner ord (laget i 2008). For enkelhets skyld søkte vi på bestemt form entall av de aktuelle ordene. Som da vi brukte Dyviks materiale, resonnerer vi slik at *-en* viser "ikke-femininum" - altså maskulinum eller felleskjønn. Andelen med *-en* i bestemt form viste seg å variere fra 100% til 79% for ordene under. De aller fleste forekomstene har altså ikke feminint genus, de er maskuline eller felleskjønn. (Treffene er ikke kvalitetssikret på annen måte enn at noen få som klart er i en nynorsk tekst, er fjernet.)

[6] Det er også en mulighet for at en form på *-a* kan være maskulinum, hvis den aktuelle språkbrukeren generelt har tre kjønn, men lar det aktuelle ordet kongruere maskulint, med ubestemt artikkel *en*, osv.

skuespillerinne 100 % -en (N 622)
sykepleierske 100% -en (N 30)
sangerinne 98% -en (N 619)
forfatterinne 98% -en (N 148)
ekspeditrise 97% -en (N 80)
danserinne 96 % -en (N 52)
lærerinne 79% -en (N 303)

Vi viste i del 2.2 at kvinnespesifikke yrkesbetegnelser i fransk alltid har feminint genus, og at en helt sentral måte å ha danne slike ord på er å skifte genus på ordet, uten å forandre på formen for øvrig (*épiciène* nomen). Denne muligheten er nokså avgjørende for systemet av kvinnespesifikke yrkesbetegnelser, for mange ord har ikke noen naturlig suffiksavledning. Norsk har aldri hatt noen mulighet for å skifte genus uten suffiks på denne måten - uavhengig av problematikken her. Hvis vi ønsket å innføre kvinnespesifikke yrkesbetegnelser som i fransk, ville vi få store problemer med en mengde yrkesbetegnelser. For de aller fleste betegnelser for yrker og funksjoner har norsk aldri hatt noen egen feminin form - og det er ofte vanskelig å tenke seg en god kandidat for hva den eventuelt skulle være. Noen tilfeldige eksempler finnes i (6).

- (6) *advokat, bilmekaniker, bonde, fisker, frisør, fysioterapeut, førsteamanuensis, ingeniør, konsulent, lege, pilot, psykolog*

Eller har vi faktisk en mulighet her? Enger (2015) diskuterer former som *ei lærer*, *ei forfatter*, *ei hjelpepleier*, som han har funnet i webtekster. Han sier at dette er semantisk kongruens innenfor nominalfrasen.

Hvis det hadde eksistert en generell mulighet for typen *ei lærer* i norsk, hadde vi hatt noe av den samme mulighet som fransk til å alltid kunne danne kvinnespesifikke yrkesbetegnelser. Men denne muligheten ser ut til å være nokså lite generell. At den i det hele tatt finnes, var ukjent for oss før Engers arbeid. Videre ser muligheten ut til å være begrenset på flere måter. På den ene siden forutsetter den en variant av norsk som har feminint genus. På den andre siden ser det ikke ut til å være en tilstrekkelig betingelse - Enger (2015, s. 220) sier at muligheten er fraværende i nynorsk.

Vi er enige med Enger (2015) i at typen *ei lærer* i norsk må sees som semantisk kongruens. Semantisk kongruens er et velkjent fenomen fra flere språk, men mindre vanlig innenfor nominalfrasen (se f.eks. Corbetts 1991, kap. 8; Wechsler & Zlatić 2000). Et illustrerende eksempel kunne være (7), med semantisk kongruens på predikativet og grammatisk kongruens på modifikatoren i nominalfrasen.

(7) God vodka er sunt.

Men Enger hevder også at det er samme fenomen som vi finner i franske *épicière* nomen som *une psychologue*, osv. Det er vi ikke enige i. Typen *une psychologue* kan vanskelig sees som semantisk kongruens - *une psychologue* er ganske enkelt et feminint nomen, med alle tilhørende egenskaper. Semantisk kongruens forandrer ikke genus på et nomen - hvis det hadde gjort det, hadde det gitt liten mening å snakke om semantisk kongruens. Predikativkongruensen i (7) må sees som semantisk kongruens (slik Enger 2004b gjør). Men *vodka* får ikke nøytralt genus - det ser vi av den nominalfraseinterne kongruensen.

Endelig må det nevnes at valg av anaforisk pronomen foregår på en helt annen måte i norsk enn i fransk. I norsk er det et avgjørende skille mellom nomen som betegner personer, og nomen som ikke gjør det. De som betegner personer, refereres vanligvis til med *han* og *hun/ho* etter biologisk kjønn i alle varianter av norsk. I motsetning til fransk har det ikke noe å si om nomenet er maskulint eller feminint.

(8) Jeg snakket med en farmasøyt. Han/hun var hyggelig.

Bare for nomen som ikke refererer til personer, er grammatisk kjønn relevant: Da bruker bokmål *den* for maskulinum/femininum/felleskjønn, mens nynorsk og tradisjonelle dialekter bruker *han* og *ho* om inanimata, og alle bruker *det* for nøytrum. Men hovedpoenget er altså at i norsk har det altså ingenting å si for pronomenvalg om personbetegnelser er grammatisk maskuline eller feminine. Selv om vi hadde gjennomført kvinnespesifikke personbetegnelser som i fransk, og selv om de hadde fått feminint genus, ville pronomenvalg vært uberørt av dette.

[4] AVSLUTNING

Vi har her sett på kvinnespesifikke yrkesbetegnelser fra en grammatisk synsvinkel. Hovedpoenget er at ulikheter mellom genussystemet i fransk og norsk gjør at kvinnespesifikke yrkesbetegnelser passer godt inn i det franske systemet, men ikke i det norske. Vi mener ikke at dette er en forklaring i ordets strengere forstand, men at det gir en bakgrunn for å forstå forskjellen. Det er naturligvis ikke slik at ethvert språk med skille mellom maskulint og feminint genus må ha kvinnespesifikke yrkesbetegnelser - det forutsetter nemlig en viss type samfunn med en viss grad av likestilling, og dessuten noe "drahjelp" når det gjelder å lage og bruke nye betegnelser. Vi har ikke undersøkt forholdene i andre språk. Det er likevel klart at forholdene i tysk er sammenlignbare med de i fransk, ved at tysk

både har denne typen kvinnespesifikke yrkesbetegnelser, og et klart skille mellom maskulint og feminint genus (Jobin 2004). På den annen side er det klart at det finnes språk som ikke har noe skille mellom maskulint og feminint genus hvor kvinnespesifikke yrkesbetegnelse er et marginalt fenomen. Eksempler er dansk og svensk (som har felleskjønn og nøytrum), og engelsk, finsk, estisk og ungarsk (som ikke har grammatisk genus).⁷

TAKK

En versjon av dette arbeidet ble presentert av andreforfatter i genusgruppen på Senter for grunnforskning september 2019, etter invitasjon fra Janne. Det hele tar utgangspunkt i Hobæk Haff (2019).

Kjære Janne - vi savner deg. Vi beundrer deg for alt du gjorde for språkforskningen, som forsker, igangsetter og administrator. Helge vil gjerne få takke deg for mange år som venn og kollega, og for hyggelige og interessante samvær på Blindern, i varme kilder på Island, i operaen i Venezia, osv.

REFERANSER

- Becquer, Annie, Bernard Cerquiglini, Nicole Cholewka, Martine Coutier, Josette Frécher & Marie-Josèphe Mathier. 1999. *Femme, j'écris ton nom. Guide d'aide à la féminisation des noms de métiers, titres, grades et fonctions*. Centre national de la recherche scientifique. Institut national de la langue française.
- Bentzrød, Sveinung Berg. 2020. Regjeringen vil ikke lenger tillate yrkestitler som ikke er kjønnsnøytrale. *Aftenposten* 08.03.2020. <https://www.aftenposten.no/norge/i/4q8bma/regjeringen-vil-ikke-lenger-tillate-yrkestitler-som-ikke-er-kjoennsnoeytrale>
- Busterud, Guro, Terje Lohndal, Yulia Rodina & Marit Westergaard. 2019. The loss of feminine gender in Norwegian: A dialect comparison. *The Journal of Comparative Germanic Linguistics* 22, 141–67.
- Cerquiglini, Bernard. 2018. *Le La ministre est enceinte ou la grande querelle de la féminisation des mots*. Paris. Seuil.
- Conzett, Philipp, Åse Mette Johansen & Hilde Sollid. 2011. Genus og substantivbøying i nordnorske språkkontaktområder. *Nordand: nordisk tidsskrift for andrespråksforskning* 6, 35–71.

[7] For finsk, estisk og ungarsk har vi fått informasjon fra lingvister som har disse språkene som morsmål: førsteamanuensis Minna Lehtonen, Oslo, førsteamanuensis Anu Laanemets, Oslo, og professor Tibor Laczkó, Budapest.

- Corbett, Greville G. 1991. *Gender*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Corbett, Greville G. 2013. Sex-based and non-sex-based gender systems. I Matthew S. Dryer & Martin Haspelmath (red.), *The World Atlas of Language Structures Online*. Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. <https://wals.info/chapter/31>
- Dawes, Elizabeth. 2003. La féminisation des titres et fonctions dans la Francophonie : De la morphologie à l'idéologie. *Ethnologies* 25(2), 195–213.
- Dister, Anne & Marie-Louise Moreau. 2006. «Dis-moi comment tu féminises, je te dirai pour qui tu votes.» Les dénominations des candidates dans les élections européennes de 1989 et de 2004 en Belgique et en France. *Langage et société* 1115(1), 5–45.
- Dyvik, Helge. 2018. 'jorda' eller 'jorden'? NORGRAM-TALL: Data om norsk fra NorGramBank, 5. februar 2018. <https://norgramtall.w.uib.no/2018/02/05/hunkjonn-i-bokmal>
- Enger, Hans-Olav. 2004a. Tre endringer i det skandinaviske genussystemet i lys av grammatikaliseringsteori. *Arkiv för nordisk filologi* 119, 125–146.
- Enger, Hans-Olav. 2004b. Scandinavian pancake sentences as semantic agreement. *Nordic Journal of Linguistics* 27(1), 5–34.
- Enger, Hans-Olav. 2015. When friends and teachers become hybrids (even more than they were). I Jürg Fleischer; Elisabeth Rieken & Paul Widmer (red.), *Agreement from a Diachronic Perspective*, 215–235. Walter de Gruyter.
- Fjeld, Ruth Vatvedt. 2003. Gjerningsmannen er en kvinne. Om kjønnsmerkerte personbetegnelser i moderne norsk. I Harry Lönnroth (red.), *Från Närpesdialekt till EU-svenska: Festskrift till Kristina Nikula*, 273–89. Tampere University Press.
- Fujimura, Itsuko. 2005. La féminisation des noms de métiers et des titres dans la presse française (1988-2001). *Mots. Les langages du politique* 78, 37–52.
- Hobæk Haff, Marianne. 2019. Les systèmes de genre - et la féminisation des noms de métiers, fonctions, grades et titres en français hexagonal et en norvégien. Foredrag ved CILPR 2019 - le XXIXe Congrès international de linguistique et de philologie romanes. København, 1.-6- juli 2019

- Jobin, Bettina. 2004. *Genus im Wandel: Studien zu Genus und Animatizität anhand von Personenbezeichnungen im heutigen Deutsch mit Kontrastierungen zum Schwedischen*. Doktoravhandling. Acta Universitatis Stockholmiensis.
- Johannessen, Janne Bondi & Ida Larsson. 2018. Stability and change in grammatical gender: Pronouns in Heritage Scandinavian. *Journal of Language Contact* 11(3), 441–480.
- Lipovsky, Caroline. 2015. Gender specification and occupational titles: An investigation of French women's CVs. *Sociolinguistic Studies* 9(1), 93–113.
- Lødrup, Helge. 2011. Hvor mange genus er det i Oslo-dialekten? *Maal og Minne* 2011:2, 120–136.
- Nasjonalbiblioteket. 2015. NB N-gram. URL: http://www.nb.no/sp_tjenester/beta/ngram_1/
- Rérolle, Raphaëlle. 2019. L'Académie française se résout à la féminisation des noms de métiers et de fonctions. *Le Monde* 28.02.2019. https://www.lemonde.fr/societe/article/2019/02/28/l-academie-francaise-se-resout-a-la-feminisation-des-noms-de-metiers_5429632_3224.html
- Rodina, Yulia & Marit Westergaard. 2015. Grammatical gender in Norwegian: Language acquisition and language change. *Journal of Germanic Linguistics* 27(2): 145–187.
- Språkrådet. 1998. *Kjønnsbalansert språk*. www.sprakradet.no/sprakhjelp/Skriverad/Kjoenn/#personbetegnelser
- Wechsler, Stephen, & Larisa Zlatić. 2000. A theory of agreement and its application to Serbo-Croatian. *Language* 76(4), 799–832.

SUMMARY

In French, nouns denoting occupations and offices usually have different forms for males and females (e.g. *pharmacien* 'male pharmacist' - *pharmacienne* 'female pharmacist'). In Norwegian, this is a very marginal phenomenon. We discuss this difference between the two languages, and propose that it must be understood on the background of their systems of grammatical gender. The forms for males and females find a natural place in French, with its clear distinction between masculine and feminine gender. The situation is different in Norwegian, where this distinction is marginal or non-existing in central varieties.

KONTAKTER

Marianne Hobæk Haff
Universitetet i Oslo
m.h.haff@ilos.uio.no

Helge Lødrup
Universitetet i Oslo
helge.lodrup@iln.uio.no

